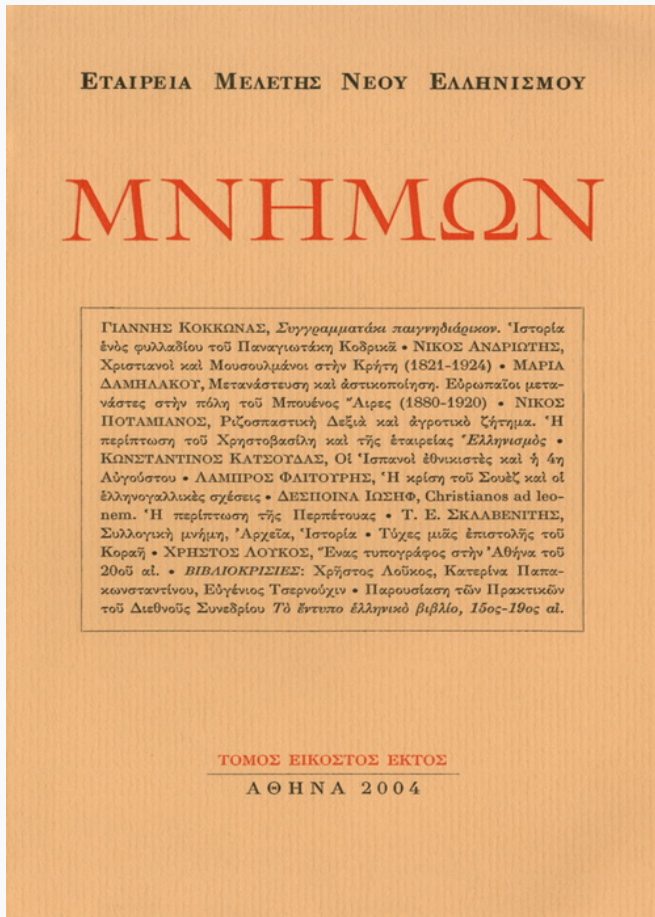

Μνήμων

Τόμ. 26 (2004)

Το περιοδικό Zapiski Istoriko-Filologichnogo Tovaristva Andriia Bilets'kogo, Σημειώσεις Ιστοριοφιλολογικού Συλλόγου "Ανδρέας Μπιλέτσκι" και οι ελληνικές μελέτες στην Ουκρανία

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΣΕΡΝΟΥΧΙΝ

doi: [10.12681/mnimon.846](https://doi.org/10.12681/mnimon.846)

Βιβλιογραφική αναφορά:

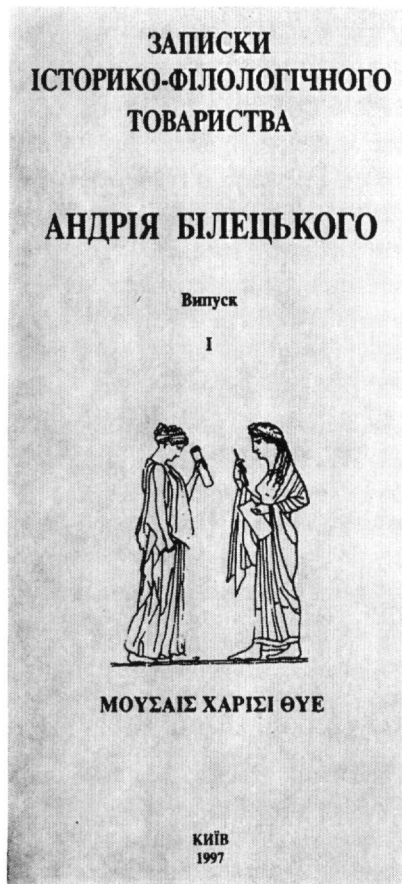
ΤΣΕΡΝΟΥΧΙΝ Ε. (2004). Το περιοδικό Zapiski Istoriko-Filologichnogo Tovaristva Andriia Bilets'kogo, Σημειώσεις Ιστοριοφιλολογικού Συλλόγου "Ανδρέας Μπιλέτσκι" και οι ελληνικές μελέτες στην Ουκρανία. *Μνήμων*, 26, 265-274. <https://doi.org/10.12681/mnimon.846>

Το περιοδικό *Zapiski Istoriko-Filologichnogo Tovaristva Andriia Bilets'kogo*, *Σημειώσεις Ιστοριοφιλολογικού Συλλόγου «Ανδρέας Μπιλέτσκι»* και οι ελληνικές μελέτες στην Ουκρανία, τεύχος α' (1997) 187 σ., β' (1998) 219 σ., γ' (1999) 225, 44 σ., δ' (2003) 251 σ. Το περιοδικό υπάρχει στις βιβλιοθήκες: ΚΝΕ/ΕΙΕ, Γεννάδειος, ΜΙΕΤ, ΕΜΝΕ, Ιστορικό Σπουδαστήριο ΕΚΠΑ.

Στην τελευταία δεκαετία του 20ού αι. σημειώθηκαν ριζικές αλλαγές στην ουκρανική ιστοριογραφία όσον αφορά τις μελέτες του συνηθισμένου πολιτιστικού και ιστορικού χώρου της Ουκρανίας. Οι δημοκρατικές αλλαγές της σοβιετικής κοινωνίας που ξεκίνησαν στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980 παρουσιάστηκαν πρώτα στα έργα της λογοτεχνίας και στις σελίδες των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Στον τομέα της ακαδημαϊκής επιστήμης, που επί πολλές δεκαετίες κυριαρχούσαν ο σκληρός ιδεολογικός έλεγχος και η κομματική λογοκρισία, οι δυνατότητες για ελευθεροφροσύνη ήταν πολύ περιορισμένες. Μόνο μετά την απαγόρευση της λειτουργίας του κομμουνιστικού κόμματος (μετά το πραξικόπημα του 1991) και τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης στην επιστήμη των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών σιγά-σιγά άρχισαν να υλοποιούνται τα παλιά δημιουργικά σχέδια των ερευνητών με καινούργια για την σοβιετική ιστορική επιστήμη θέματα. Έτσι και τα ελληνικού ενδιαφέροντος θέματα υπήρξαν χρόνια από τα πιο ασυνήθιστα για την ουκρανική επιστήμη. Οι αιτίες ήταν πολλές, και μια από τις ισχυρότερες ο επαρχιακός φόβος — μην τυχόν ακολουθήσει η διοικητική επίπληξη από την πρωτεύουσα. Μετά τις πολύπλευρες μελέτες ελληνικού ενδιαφέροντος που άνησαν στη δεκαετία του 1920 ακολούθησε μια μακρόχρονη περίοδος λησμονιάς των θεμάτων αυτών, με μια μόνο εξαίρεση — τη δραστηριότητα των ελληνιστών του Πανεπιστημίου «Ταράς Σεβτσένκο» στο Κίεβο στα 1950-1960.

Μόνο στα πρώτα χρόνια της ουκρανικής ανεξαρτησίας σ' ένα όλο και πιο αυξανόμενο ρεύμα των εθνικών εκδηλώσεων παρουσιάστηκαν και πολλές δημοσιεύσεις (περισσότερο οι εισηγήσεις στα συνέδρια),

στις οποίες όλοι οι ενδιαφερόμενοι κατάφεραν τελικά να εκφραστούν και να ενημερώσουν το ευρύτερο κοινό για την ιστορία των Ελλήνων μετοίκων στην Ουκρανία, οι οποίοι όχι μόνο υπήρξαν ιδρυτές των κρα-

τών-πόλεων στην αρχαία εποχή, αλλά και έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα, διατηρώντας την εθνική τους ταυτότητα και αποτελώντας μια από τις πιο σταθερές εθνότητες στην πολυεθνική Ουκρανία.

Τα τελευταία χρόνια οι Έλληνες ως μια από τις νομοθετημένες «αυτόχθονες» εθνότητες της Ουκρανίας με δικαίωμα να δημιουργούν τα δικά τους μορφωτικά ιδρύματα, μέσα μαζικής ενημέρωσης και εθνικές πολιτιστικές οργανώσεις, ξεκίνησαν μια νέα ιστορική πορεία, η κατεύθυνση της οποίας αυτή τη φορά εξαρτάται μόνο από τη δική τους ενεργητικότητα και το επίπεδο της εθνικής τους συνείδησης.

Ανάμεσα σε πολλά εθνικο-πολιτιστικά

και διαφωτιστικά σωματεία, που ιδρύθηκαν στη δεκαετία του 1990 υπήρξαν και αυτά που επιδίωκαν αποκλειστικά επιστημονικούς σκοπούς, δηλαδή τη μελέτη της ιστορικής κληρονομιάς των Ελλήνων, τη διάδοση του αρχαίου και νέου ελληνικού πολιτισμού, καθώς και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας.

Ένα τέτοιο σωματείο υπήρξε και ο Επιστημονικός Ιστορικοφιλολογικός Σύλλο-

γος «Ανδρέας Μπιλέτσκι» στο Κίεβο. Ο Σύλλογος φέρει την επωνυμία του κύριου εμπνευστή των ελληνικών μελετών στην Ουκρανία, διδάκτορα της κλασικής φιλολογίας και καθηγητή του Πανεπιστημίου του Κιέβου, ο οποίος στη δεκαετία του 1950 ανανέωσε τις γλωσσολογικές και λαογραφικές μελέτες στα ελληνικά χωριά γύρω από τη Μαριούπολη και το 1958 ξεκίνησε την επίσημη διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο «Ταράς Σεβτσένκο».

Ο Σύλλογος «Ανδρέας Μπιλέτσκι» ιδρύθηκε το 1997. Τα μέλη-ιδρυτές του Συλλόγου υπήρξαν οι ελληνιστές του Κιέβου Αλέξανδρος Πονομαρίβ, Νίνα Κλιμένκο, Σβετλάνα Μαζαράτη (Πρόεδρος 1997-2002), Ευγένιος Τσερνούχιν και Βαλέριος Τομάζοβ. Γύρω από το Σύλλογο γρήγορα δημιουργήθηκε μια ομάδα ερευνητών με διάφορα επιστημονικά ενδιαφέροντα με κύριο όμως αντικείμενο την αρχαία ή τη νεότερη Ελλάδα, τις ελληνικές κοινότητες στην Ουκρανία, τις ουκρανο-ελληνικές σχέσεις, την ελληνική λογοτεχνία κλπ. Ένας από τους κύριους στόχους της δραστηριότητας του Συλλόγου αποτελεί η έκδοση του περιοδικού *Σημειώσεις Ιστορικοφιλολογικού Συλλόγου «Ανδρέας Μπιλέτσκι»*. Το περιοδικό σκόπευε να παρουσιάζει στο ουκρανικό κοινό έργα ιστορικού και φιλολογικού χαρακτήρα, επιστημονικές μελέτες, έργα της λογοτεχνίας, απομνημονεύματα, δημοσιεύσεις εγγράφων, βιβλιοκρισίες κλπ. που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την ιστορία της Ελλάδας, τον πολιτισμό ή την ελληνική γλώσσα, καθώς και την ιστορία των Ελλήνων στην Ουκρανία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στα τέλη της τελευταίας δεκαετίας του περασμένου αιώνα η γενική κατάσταση των ελληνικών μελετών στην Ουκρανία δεν ήταν τόσο αισιόδοξη όπως και στις αρχές αυτής της δεκαετίας. Τα πρώτα αισθήματα που εκφράστηκαν στα μερικά «ελληνο-ουκρανικά» συνέδρια, πολλές φορές υπήρξαν και τα τελευταία για τους συμμετασχόντες. Οι πραγματικές επιστημονικές μελέτες απαι-

τούσαν περισσότερη προσοχή, κόπο, χρόνο και φυσικά χρήμα.

Βασιζόμενα συχνά στα μισοξεχασμένα έργα των επιστημόνων του 19ου και του 20ού αι. τα «νέα» έργα των σημερινών ερευνητών μπορούσαν να προσελκύουν την προσοχή στα επίκαιρα ελληνικά θέματα, το πολύ να ιεραρχήσουν τα ερευνητικά ζητούμενα, και σε καμία περίπτωση δεν μπορούσαν να λύσουν τα ιστορικά προβλήματα με τα οποία δυσκολεύτηκαν τόσο πολύ οι επιστήμονες των περασμένων αιώνων. Για να λυθούν τα προβλήματα αυτά χρειάζονται χρόνια αρχαικών μελετών, επεξεργασία χιλιάδων φακέλων στα κεντρικά και περιφερειακά αρχεία της Ουκρανίας, που βρίσκονται στο μεγάλο γεωγραφικό ανάπτυγμα από την Κριμαία και τις νότιες παραθαλάσσιες πόλεις, μέχρι τα βορειο-δυτικά σύνορα της χώρας, με τα περίφημα αρχεία του Λβοβ και της Νίζνας στο Τσερνίγοβ.

Η έκδοση του περιοδικού υπήρξε μια άλλη υποστήριξη της επιστημονικότητας των ελληνικών μελετών στην Ουκρανία, μια προσπάθεια να κατευθυνθούν οι έρευνες στους τομείς που πράγματι αναμένονται σημαντικές ιστορικές αποκαλύψεις. Το περιοδικό παρουσιάζει τα έργα όχι μόνο των ερευνητών από την Ουκρανία, αλλά φιλοξενεί και ξένους επιστήμονες, προπαντός Ρώσους και Έλληνες. Το περιεχόμενο είναι δίγλωσσο εφόσον οι Ουκρανοί ερευνητές γράφουν στα ουκρανικά και ρώσικα. Τα άρθρα των συναδέλφων μας από το εξωτερικό εκδίδονται στη γλώσσα του πρωτοτύπου. Προς το παρόν έχουν εκδοθεί ένα άρθρο στα γαλλικά και πέντε στα ελληνικά. Κανονικά όλα τα άρθρα ακολουθούνται από περιλήψεις σε ελληνικά. Σε ορισμένες περιπτώσεις ανάλογα με το περιεχόμενο των άρθρων στις περιλήψεις αυτές προσπαθούμε να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες για το ελλαδικό κοινό.

Το α' τεύχος βγήκε στα τέλη του 1997. Το πρώτο άρθρο του τεύχους αφιερώθηκε στον επιστήμονα προς τιμή του οποίου ονομάστηκε ο Σύλλογος — στον καθηγητή Ανδρέα Αλεξάνδρου Μπιλέτσκι (1911-1995).

Η συγγραφέας του άρθρου με τον τίτλο «Αγαπούσε την Ελλάδα αρχαία και νέα» υπήρξε μια από τις πρώτες μαθήτριες του Α. Μπιλέτσκι, σήμερα γνωστή επιστήμονας, ουκρανολόγος και ελληνίστρια, καθηγήτρια Πανεπιστημίου, η Νίνα Κλιμένκο. Έγραψε και ένα άλλο άρθρο — «Για τη διδασκαλία της νέας ελληνικής στην Ουκρανία». Και τα δύο άρθρα αυτά εκ των πραγμάτων συμπληρώνουν το ένα το άλλο, εφόσον ο Ανδρέας Μπιλέτσκι υπήρξε και ο θεμελιωτής των ελληνικών σπουδών στην Ουκρανία. Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια στάλθηκε από τη Μόσχα για ενίσχυση του εκπαιδευτικού προσωπικού του πανεπιστημίου «Ταράς Σεβτσένκο» στο Κίεβο και αμέσως ανέλαβε την διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής. Κατά την επόμενη δεκαετία διατελούσε αρχηγός καλοκαιρινών αποστολών στα ελληνικά χωριά της Αζοφικής και έτσι υπήρξε ο πρώτος ερευνητής που μετά από τους διωγμούς της δεκαετίας του 1930 τόλμησε να ενημερώσει το επιστημονικό κοινό για τους Έλληνες της Ουκρανίας. Το 1958 για πρώτη φορά στην μεταπολεμική Σοβιετική Ένωση και ύστερα από 30 χρόνια διακοπής ο Α. Μπιλέτσκι ξεκίνησε στο Πανεπιστήμιο τη διδασκαλία της νέας ελληνικής και σε λίγα χρόνια από τη Φιλολογική Σχολή βγήκαν οι πρώτοι απόφοιτοι με ειδικότητα «διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας», οι οποίοι και σήμερα μετά από σαράντα χρόνια συμβάλλουν στην αναγέννηση της νεοελληνικής φιλολογίας στην ανεξάρτητη Ουκρανία.

Για τα παιδικά και τα εφηβικά χρόνια του μεγάλου του αδερφού διηγείται ο διάσημος τεχνολόγος, μέλος της Ακαδημίας Καλών Τεχνών της Ουκρανίας, αντεπιστέλλον μέλος της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών Ουκρανίας Πλάτωνας Μπιλέτσκι (1922-1998) στο σύντομο δοκίμιο του «Ο αδερφός μου Ανδρέας». Η Άννα Ρουσιγιάνεβα, που υπήρξε μαθήτρια του Α. Μπιλέτσκι και τώρα είναι γνωστή αρχαιολόγος και συγγραφέας βιβλίων για τον πολιτισμό των ελληνικών αποικιών στις

βόρειες παραθαλάσσιες περιοχές της Μαύρης Θάλασσας, έγραψε το άρθρο «Ο Ανδρέας Μπιλέτσκι ως ερευνητής της ελληνικής επιγραφικής».

Ένας άλλος απόφοιτος Πανεπιστημίου και μαθητής του Α. Μπιλέτσκι, ο συγγραφέας, μεταφραστής, δημοσιογράφος και καθηγητής Πανεπιστημίου Αλέξανδρος Πονομαρίβ, έγραψε για την επίδραση της ελληνικής γλώσσας στην ουκρανική και για τον συνολικό αριθμό λέξεων ελληνικής προέλευσης που χρησιμοποιούνται από τους Ουκρανούς. Απόφοιτος της Σχολής Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου «Ταράρας Σεβτσένκο» και μαθητής του Α. Μπιλέτσκι ο Γιούρι Σάνιν, καθηγητής Ιατρικού Πανεπιστημίου, συγγραφέας βιβλίων για τον αθλητισμό στην Αρχαία Ελλάδα, μετέφρασε για το α' τεύχος μερικά αρχαία επιγράμματα σε αθλητές.

Το ιστορικό τμήμα του περιοδικού καλύπτει χρονικά όλη την ιστορία των Ελλήνων στον ουκρανικό χώρο —από τις πρώτες αποικίες ανάμεσα στους Υπερβορείους— Σκύθες, έως την εθνική σύσταση της σημερινής Ουκρανίας. Για τους πρώτους στα νεότερα χρόνια μετανάστες στην Ουκρανία και συγκεκριμένα στο Αβσοβ έγραψε ο Βλαδήμιρ Τερζόπουλο, ενώ για την ελληνική κοινότητα στο Κίεβο η Σβετλάνα Μαζαράτη.

Για μια ιδιαίτερη συμβολή των Ελλήνων στον ουκρανικό πολιτισμό έγραψε ο Βαλέριος Τομάζοβ. Βασιζόμενος εν μέρει και στην ιστορία του δικού του γένους που ανάγεται σ' ένα Χιώτη του 18ου αι., ο ερευνητής υποστηρίζει ότι ένας σημαντικός αριθμός των λεγομένων αρχοντικών (μετά-ευγενών) γενών της ουκρανικής αριστοκρατίας κατάγεται από τους Έλληνες, που είχαν εγκατασταθεί στην Ουκρανία στα παλιά χρόνια και ανάλογα με την προκοπή τους στη στρατιωτική ή πολιτική τους υπηρεσία εγγράφηκαν στις ειδικές λίστες των ευγενών. Ενωμένοι κατά την υποθετική τους «ευγενή» καταγωγή και νομοταγείς υπήκοοι της Ρωσικής αυτοκρατορίας πολλές φορές διατηρούσαν και κά-

ποιες ιδιαιτερότητες λόγω της εθνικής τους καταγωγής και του πραγματικού τόπου διαμονής. Έτσι δημιουργήθηκαν πολύ ιδιόμορφα ιστορικά πρόσωπα με σπάνια προς τον ντόπιο πληθυσμό νοστροπία και ιδιαίτερο τρόπο συμπεριφοράς, Ρώσοι και Ουκρανοί με ελληνικά επίθετα, ανάμεσα στα οποία σημειώνουμε τους κόμητες Καπνιστή, το γένος των Κωνσταντινόβιτς, στο οποίο ανήκει και ο διακεκριμένος επιστήμονας του 20ού αι. Β. Ι. Βερνάντσκι, τα γένη των Κουρήδων, Μαζαράκι, Τομάρ κ.ά.

Για τους κοινούς θνητούς, τους κατοίκους των ελληνικών χωριών στην Κριμαία, και τους εμπόρους της Νίζνας ενημερώνουν τους αναγνώστες οι δημοσιεύσεις των εγγράφων από τα παλιά αρχεία του 18ου αι., καθώς και ο Κώδικας του ελληνικού αδελφάτου στη Νίζνα, στον οποίο καταγράφηκαν οι συνεισφορές των αδελφών κατά την περίοδο 1696-1786. Τα δημοσιεύμενα έγγραφα μαρτυρούν πλούσιο υλικό για ανθρωπωνυμικές μελέτες, για την ανάλυση της εθνικής σύστασης και της οικονομικής κατάστασης της ελληνικής κοινότητας στη Νίζνα. Τα ελληνικά έγγραφα αυτά δημοσίευσε ο συντάκτης του περιοδικού και Πρόεδρος του Συλλόγου Ευγένιος Τσερνούχιν.

Ένα δημοσιολογικό δοκίμιο για τους Έλληνες του Πόντου και την ιστορική τους τύχη πρότεινε για δημοσίευση ο Κώστας Καστώρης, ένας από τους ελάχιστους Έλληνες που ασχολούνται με το εμπόριο στην σημερινή Ουκρανία.

Στο τμήμα «Διάφορα» ο Σύλλογος ενημέρωσε τους αναγνώστες για τα πιο σημαντικά γεγονότα στη λειτουργία του και τις εκδηλώσεις που διοργάνωσε. Το πιο σημαντικό γεγονός του 1997 υπήρξαν τα αποκαλυπτήρια του επιτύμβιου μνημείου του Κωνσταντίνου Ύψηλάντη. Όπως είναι γνωστό ο πρίγκιπας τα τελευταία χρόνια της ζωής του έζησε στο Κίεβο και πέθανε στις 12 Ιουνίου 1806, την επομένη μέρα της επιστροφής του από την Αγία Πετρούπολη. Η σορός του, με πομπώδεις τελε-

τές, που παρακολούθησε πλήθος κόσμου, ενταφιάστηκε στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου δίπλα στη μητρόπολη της Αγίας Σοφίας. Το 1818 πάνω στον τάφο στήθηκε μνημείο με σχέδιο του Πίμενοβ. Το 1934 η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, όπως και οι περισσότεροι χριστιανικοί ναοί του Κιέβου, καταστράφηκε από τους κομμουνιστές, ενώ το μνημείο μεταφέρθηκε στη μητρόπολη της Κοιμήσεως Θεοτόκου στην Αγία Λάβρα. Εκεί παρέμεινε το μνημείο ώσπου τινάχτηκε στον αέρα με όλη την μητρόπολη το φθινόπωρο του 1941, όταν οι αντάρτες του κατεγόμενου Κιέβου γκρέμισαν το ναό λόγω της προγραμματισμένης τελετής κατά την επίσκεψη στην Αγία Λάβρα κάποιου επίσημου προσώπου. Μετά την απελευθέρωση της πόλης κατά τις ανασκαφές στα ερείπια του ναού βρέθηκαν το μαρμαρένιο άγαλμα (μια γυναίκα κεία μορφή), η σαρκοφάγος (κενοτάφιο), το βάζο και ο καταστραμμένος μπρούντζινος πίνακας με το επιτύμβιο. Όλα αυτά ευτυχώς τοποθετήθηκαν στις αποθήκες του Εθνικού Μουσείου «Λάβρα Σπηλαίων του Κιέβου». Επειδή πολύ σύντομα τα αντικείμενα αυτά ως «ελληνικά» εξετάστηκαν από τον Ανδρέα Μπιλέτσκι οι πληροφορίες για τον τόπο διαφύλαξης του μνημείου δεν ήταν καθόλου μυστικές. Στη δεκαετία του 1990 η αρχαιολόγος Σβετλάνα Μαζαράτση ξεκίνησε μια καμπάνια για την αναστήλωση του μνημείου και τελικά βρήκε την ανταπόκριση του Πρόεδρου της Πανελληνίας Ένωσης Ποντίων Αξιωματικών Νικόλαου Νικολαΐδη, ο οποίος και οργάνωσε έρανο για τη συλλογή χρημάτων για το σκοπό αυτό. Όλα τα έργα εκτελέστηκαν στα εργαστήρια του Εθνικού Μουσείου «Λάβρα Σπηλαίων του Κιέβου». Στις 29 Ιουνίου 1997 με εκκλησιαστικές και πολιτικές τελετές το μνημείο εγκαινιάστηκε σε μια από τις αυλές της Αγίας Λάβρας αμέσως δεξιά από την κεντρική είσοδο και από τότε θεωρείται ένα από τα πιο γνωστά ελληνικά αξιοθέατα της πόλης. Τα τελευταία χρόνια τίθεται το ζήτημα μεταφοράς του μνημείου στην μητρόπολη της Κοιμήσεως

Θεοτόκου, που στεγάστηκε στα 1934-1941, επειδή η μητρόπολη έχει αναστηλωθεί όπως και πολλές άλλες εκκλησίες του Κιέβου. Το έργο αυτό όμως δυσκολεύει πάρα πολύ τους σημερινούς μηχανικούς.

Η δραστηριότητα του Συλλόγου και η σημασία του περιοδικού εκτιμήθηκαν από το ελλαδικό κοινό. Στις 30 Ιανουαρίου 1999 το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων βράβευσε το Σύλλογο με ειδικό μετάλλιο και δίπλωμα για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού. Στις 6 Μαρτίου του ίδιου έτους η Νομαρχία Αθηνών απένειμε στο Σύλλογο τον τίτλο του Πρεσβευτή του Ελληνισμού.

Στα επόμενα τεύχη διατηρήθηκαν οι γενικές κατευθύνσεις και η δομή του περιοδικού. Ο κύριος στόχος του πάντα μένει η διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στην Ουκρανία, η ενημέρωση των Ουκρανών σχετικά με την ιστορία των Ελλήνων στην Ουκρανία, η γνωριμία με τις παραδόσεις του σημερινού ελληνικού πληθυσμού της χώρας.

Στο β' τεύχος (1998) τρία άρθρα αφιερώθηκαν στη σύζυγο του Ανδρέα Μπιλέτσκι, Τατιάνα Τσερινσόβα (1928-1993), περίφημη ελληνίστρια η οποία για πολλούς λόγους αποτελούσε ένα αναπόσπαστο σύνολο μαζί με τον αείμνηστο άνδρα της και μπορεί να θεωρηθεί και αυτή θεμελιώτρια των νεοελληνικών σπουδών στην Ουκρανία. Την συνεπέρανε οι ελληνικές ιδέες από τα χρόνια του σχολείου. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα προσπαθούσε να πάει εθελόντρια στο μέτωπο, ζήτησε άδεια από την Αστική Επιτροπή του ΚΚ και κατά την επίσκεψη ενός κομματικού λειτουργού πήρε στα σοβαρά την παρατήρησή του σχετικά με τη γνώση της ελληνικής.

Φοιτήτρια πανεπιστημίου παρακολούθουσε κάποια ιδιαίτερα μαθήματα του Ανδρέα Μπιλέτσκι στην Φιλολογική Σχολή, παρά το γεγονός ότι κανονικά σπούδαζε φυσικές επιστήμες και μετά γράφτηκε στις μεταπτυχιακές σπουδές. Παράτησε όμως τη φυσική και το 1953 ζήτησε από το Υπουργείο παιδείας άδεια να δώσει εξετά-

σεις για όλο τον κύκλο μαθημάτων της κλασικής φιλολογίας. Αφού απέκτησε πτυχίο φιλόλογου γράφτηκε αμέσως στις μεταπτυχιακές σπουδές αυτή τη φορά με ειδικότητα τη διδασκαλία αρχαίων γλωσσών. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και μέχρι την τελευταία στιγμή της ζωής της η Τατιάνα Τσερνισόβα υπήρξε δραστήρια καθηγήτρια και της νέας ελληνικής γλώσσας, διδάσκοντας και μεταφράζοντας, όσο της το επέτρεπαν οι φθίνουσες δυνάμεις της. Πολλά επιστημονικά σχέδια του Ανδρέα Μπιλέτσκι πραγματοποιήθηκαν χάρη σε αυτή την ηρωική γυναίκα. Το 1952, ακόμη φοιτήτρια της φυσικής, η Τ. Τσερνισόβα πήγε για πρώτη φορά στα ελληνικά χωριά της Αζοφικής για να μάθει τα ελληνικά ιδιώματα.

Αυτή υπήρξε η πρώτη γλωσσολόγος που έκανε επιστημονική περιγραφή του ιδιώματος των χωριών Γουρζούφ και Γιάλτα και η πρώτη δασκάλα της νέας ελληνικής γλώσσας για όλους τους απόφοιτους του Πανεπιστημίου που γράφθηκαν στα ελληνικά μαθήματα στην περίοδο 1958-1988. Για τα κυριότερα σημεία της ζωής της έγραψαν στο β' τεύχος η Νίνα Κλιμένκο, ο Γιούρι Σάνιν και ο Βασίλης Στεπανένκο. Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο τεύχος και ένα παλιό άρθρο της ίδιας Τ. Τσερνισόβα με τον τίτλο «Το Έπος και το Έθνος: οι φυγόκεντρος και κεντρομόλες δυνάμεις του ελληνικού κόσμου στον 8ο αι. π.Χ.».

Στο φιλολογικό τμήμα του β' τεύχους παρουσιάστηκαν άρθρα για τους γλωσσικούς παραλληλισμούς στις σλαβικές γλώσσες και στα ελληνικά (Ν. Κλιμένκο), για τα αρχαία μοτίβα στα έργα του Ν. Καζαντζάκη (Α. Σαβένκο). Για τις παρασελίδες σημειώσεις στα ελληνικά χειρόγραφα στις συλλογές του Κιέβου έγραψε ο Ε. Τσερνούχιν. Δυο άρθρα αφιερώθηκαν στους Έλληνες της Ουκρανίας. Η Μαργαρίτα Αβραντζιάν βρασιζόμενη στο γλωσσικό υλικό εξέτασε την εθνογλωσσική κατάσταση στην Κριμαία τον 16ο-18ο αι., ενώ η Λαρίσα Γιακούμποβα ασχολήθηκε με την λεγόμε-

νη «ελληνοποίηση» των κατοίκων της Αζοφικής στις δεκαετίες 1920-1930.

Στο ιστορικό τμήμα παρουσιάστηκαν το άρθρο για τα Παναθήναια στις ελληνικές αποικίες της Μαύρης θάλασσας κατά τον 6ο-4ο αι. π.Χ. (Μ. Σκρζίνσκα) και κάποιες απόψεις σχετικά με την ιστορία της Ολβίας και τον βορυσθενικό λόγο του Δίανος του Χρυσστόμου (Α. Ρουσιγιάεβα). Η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου «Ταράς Σεβτσένκο» Κύρα Σάχοβα έγραψε για την ουκρανική εικονογραφία σε σχέση με την ελληνική και βυζαντινή τέχνη. Ο Ρώσος καθηγητής και απόστρατος πλοίαρχος Γιούρι Πριάχιν έγραψε εκτενώς για την εγκατάσταση των Ελλήνων μεταναστών από το Αρχιπέλαγος στην περιοχή του Κερτς-Γενίκαλε μετά το 1774, ενώ ο Έλληνας ιστορικός και φιλόλογος Χρήστος Λασκαρίδης εξέφρασε τη γνώμη του για τον «Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό και την Ουκρανία».

Σ' ένα ειδικό τμήμα του περιοδικού περιλαμβάνονται τα «Ιστορικά πορτρέτα». Έτσι γνωρίζουμε τον πρώτο δήμαρχο της Οδησσού Αθανάσιο Κέσογλου (Γ. Πριάχιν), τον λαϊκό ποιητή των Ελλήνων της Αζοφικής Δαμιανό Μπγάδισα 1850-1906 (Ε. Χατζήνοβ) και τον Εδουάρδο Χατζήνοβ (1937-1979), λαογράφο και ιστορικό, για τον οποίον έγραψε ο φίλος του Λελ Κουζιμικόβ. Στα «Διάφορα» και στο Παράρτημα δημοσιεύθηκαν ειδήσεις για την δραστηριότητα του Συλλόγου, το καταστατικό του Συλλόγου κλπ.

Στο γ' τεύχος (1999) το φιλολογικό τμήμα αφιερώθηκε σε δυο διαπρεπή πρόσωπα της νεοελληνικής λογοτεχνίας — τον Κ. Καβάφη και τον Ν. Καζαντζάκη. Εκτός από τα σχετικά κριτικά άρθρα (Ι. Μπετικό, Α. Πονομαρίβ) δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά σε μετάφραση στα ουκρανικά 33 ποιήματα του Κ. Καβάφη (μεταφραστές Γ. Κότσουρ, Α. Πονομαρίβ, Ι. Μπετικό, Α. Σαβένκο) και η *Ασκητική* (μέρος) του Ν. Καζαντζάκη (μεταφραστής Β. Σκουρόβ). Το φιλολογικό τμήμα τελειώνει με ένα έμμετρο παραμύθι στο ελληνικό ιδίωμα της

Αξοφικής που κατέγραψε η Ολυμπιάδα Πετρένκο-Ξενοφόντοβα (1899-1981). Το παραμύθι λέγεται «Ζητούς κι λουχτόρ» («Ζητιάνος και κόκκορας») και δημοσιεύεται παράλληλα — πρωτότυπο και μετάφραση στα ουκρανικά (μεταφραστής Α. Τσερντακλή).

Στο ιστορικό τμήμα μετά το μικρό άρθρο για την παράσταση των πολεμικών χωρών στα πηλίνα αγγεία από τις βόρειες περιοχές της Μαύρης θάλασσας (Ι. Βντοβιτσένκο) ακολουθεί ένα μεγάλο έργο του επιστήμονα της παλαιάς γενιάς Κωνσταντίνου Χαρλαμπόβιτς (1870-1932). Ο Κ. Χαρλαμπόβιτς υπήρξε ιστορικός στον τομέα της εκκλησιαστικής ιστορίας και διακρίθηκε ως ερευνητής των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ουκρανία κατά τον 16ο-18ο αι. και της επίδρασης του ουκρανικού πολιτισμού πάνω στον ρωσικό μετά την ένωση των δυο κρατών το 1654 και περισσότερο στην εποχή του Πέτρου του Μεγάλου. Για τα έργα του και μακρόχρονη εκπαιδευτική δραστηριότητα στο Πανεπιστήμιο του Καζάν τιμήθηκε με πολλούς τίτλους. Υπήρξε και μέλος της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών στον τομέα της ρωσικής φιλολογίας.

Το 1919 εκλέχτηκε μέλος της Ουκρανικής Ακαδημίας Επιστημών με προοπτική να μετακομίσει στο Κίεβο και να δουλεύει στην έδρα της εκκλησιαστικής ιστορίας. Η Ακαδημία όμως αυτή υπέστη ριζικές αλλαγές τα επόμενα χρόνια εφόσον αν και ιδρύθηκε στο ανεξάρτητο ουκρανικό κράτος δεν ανταποκρίθηκε καθόλου στους σκοπούς των κομμουνιστών οι οποίοι με την προσάρτηση της Ουκρανίας στη Ρωσία επέβαλαν στους ακαδημαϊκούς τους δικούς τους κανόνες και τις ιδεολογικές τους κατευθύνσεις. Παρά τις προσπάθειες του προεδρείου της Ουκρανικής Ακαδημίας Επιστημών να διευκολύνει την μετακόμιση του Κ. Χαρλαμπόβιτς από το Καζάν στο Κίεβο, συνέπεσαν και άλλα δυσάρεστα γεγονότα που πάντως ήταν πολύ χαρακτηριστικά για την εποχή εκείνη. Ο Κ. Χαρλαμπόβιτς συνελήφθη από την λεγόμενη

«Έκτακτη Επιτροπή» και μετά από νοθευμένη και ανόητη κατηγορία καταδικάστηκε σε τρία χρόνια εξορίας στις απόμακρες πολιτείες πρώτα και τελικά στην άβυστη στέπα της Κιργιζίας. Όταν ελευθερώθηκε και το 1927 έφτασε στην Ουκρανία βρήκε την Ακαδημία αλλαγμένη και χωρίς να προλάβει να πάρει τη θέση του απολύθηκε μαζί με άλλους πολλούς ακαδημαϊκούς ως πρόσωπο «ξένο» προς το καινούργιο σοβιετικό σύστημα. Εγκαταστάθηκε στη Νίζνα, μια απόμακρη επαρχιακή πόλη με πλούσιες ωστόσο πολιτιστικές παραδόσεις και ακόμη ζώντες πρώην καθηγητές του περίφημου Ιστοριοφιλολογικού Ινστιτούτου («Πρίγκιπας Μπεζμπορόντσκο»). Οι φίλοι του ακαδημαϊκοί φρόντισαν να δουλεύει ως προσωρινός συνεργάτης της Ακαδημίας με σκοπό να γράψει την σύντομη ιστορία της ελληνικής κοινότητας της Νίζνας, που άκμασε το 18ο αι. και συνέβαλε πολύ στην ανάπτυξη του εμπορίου όχι μόνο στην Ουκρανία, αλλά και στην Ρωσία, συνδέοντας τα μακρινά μέρη της με βαλκανικές χώρες, την Πολωνία και Αυστρία. Αποτέλεσμα των ερευνών του Κ. Χαρλαμπόβιτς υπήρξε ένα άρθρο για το αρχείο του Ελληνικού Μαγιστράτου και έξι δοκίμια για την ιστορία του Ελληνικού Αδελφάτου από την επίσημη ίδρυσή του μέχρι το 1800. Ο Κ. Χαρλαμπόβιτς υπήρξε ο πρώτος ερευνητής στη ρωσική και ουκρανική ιστοριογραφία που εξέτασε προσεχτικά όλα τα έγγραφα του ελληνικού αρχείου της Νίζνας εκτός από ολίγα εντελώς δυσάγνωστα. Στα έγγραφα αυτά βασίζονται τα δοκίμια του στα οποία εξετάστηκαν τα εξής ζητήματα: 1. Γενική συνοπτική ιστορία των Ελλήνων της Νίζνας. 2. Εθνική σύσταση, επαγγέλματα, στατιστικά στοιχεία. 3. Νομική κατάσταση των Ελλήνων της Νίζνας. 4. Οι Έλληνες της Νίζνας και η ντόπια βιομηχανία. 5. Οι Έλληνες της Νίζνας και το εμπόριο. 6. Η διαφωτιστική δραστηριότητα της ελληνικής κοινότητας της Νίζνας. Κοινωνική περιθάλψη.

Μόνο το πρώτο δοκίμιο πρόλαβε να βγει το 1929 στις «Σημειώσεις Ιστορικο-

φιλολογικού Τμήματος της Πανουκρανικής Ακαδημίας Επιστημών». Τα υπόλοιπα έργα πιθανώς έμειναν στα αρχεία της Ακαδημίας. Βρήκαμε δυο απ' αυτά (το 5 και το 6) σε μια συλλογή του Ινστιτούτου Χειρογράφου της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ουκρανίας «B. I. Βερνάντσου». Το ότι σπαμάτησε η έκδοση των έργων του Κ. Χαρλαμπόβιτς δεν ήταν κάτι τυχαίο. Οι κομμουνιστές προχωρούσαν τις «εκκαθαρίσεις» των πρώην ακαδημαϊκών και καθηγητών, ενώ τα «εθνικά» θέματα και αυτά έγιναν για κάποιους πολιτικούς λόγους «απαγορευμένα» για πολλά από τα επόμενα χρόνια. Πάντως ο Κ. Χαρλαμπόβιτς πέθανε το 1932 στο Κίεβο χωρίς να περάσει τις χειρότερες δοκιμασίες όπως πολλοί συνάδελφοί του που καταδικάστηκαν σε θάνατο κατά την τρομερή αυτή δεκαετία.

Στο γ' τεύχος, μετά από 70 χρόνια, δημοσιεύτηκε το 5ο δοκίμιο του Κ. Χαρλαμπόβιτς για το ελληνικό εμπόριο στην Ουκρανία τον 17ο και 18ο αι. Το πρωτότυπο ήταν δακτυλογραμμένο στα ουκρανικά με πολλές διορθώσεις του Κ. Χαρλαμπόβιτς και του επιμελητή έκδοσης της Ακαδημίας. Για την σύγχρονη έκδοση διορθώθηκαν τα λάθη και οι αβλεψίες, μεταφράστηκαν οι ρωσικές λέξεις, εφόσον ο Κ. Χαρλαμπόβιτς δεν ήξερε καλά τα ουκρανικά, ξαναγράφηκαν οι παραπομπές του στη βιβλιογραφία. Οσοστό γενικά στο κείμενο διατηρήθηκε το γλωσσικό ύφος του συγγραφέα και της εποχής αυτής. Το έργο του Κ. Χαρλαμπόβιτς ακολουθεί το άρθρο του Ε. Τσερνούχιν για τον συγγραφέα με λίγα βιογραφικά στοιχεία και σχόλια για την ξεχασμένη κληρονομιά του.

Στο τμήμα «Ιστορικά πορτρέτα» το περιοδικό παρουσιάζει τον θρυλικό συνταγματάρχη Λάμπρο Κατσώνη (1752-1805) και τον γιό του Λυκούργου που επίσης διέπρεψε στον ρωσικό στρατό (Γ. Πριάχιν). Το άρθρο του Εδουάρδου Χατζήνοβ παρουσιάζει ένα άλλο θρυλικό πρόσωπο, τον Λεόντιο Χοναγκμπέη (1853-1918), τον λαϊκό τραγουδιστή και ποιητή των Ελλήνων της Αζοφικής.

Το τελευταίο άρθρο του τεύχους αφιερώθηκε στην δραστηριότητα του Λαογραφικού Μουσείου της Μαριούπολης (Μ. Αραντζιάνη) που λειτουργούσε στη δεκαετία του 1920 και έπαιξε μεγάλο ρόλο στην διατήρηση εθνικών παραδόσεων και διάδοση των παραδοσιακών τεχνών των Ελλήνων της Αζοφικής.

Τέλος ως «Παράρτημα» στο περιοδικό προστέθηκαν τα πρώτα 10 μαθήματα της νέας ελληνικής γλώσσας (Ν. Κλιμένκο, Α. Πονομαρίβ, Ε. Τσερνούχιν).

Το δ' και τελευταίο προς το παρόν τεύχος αποτελείται από δυο τόμους από τους οποίους ο πρώτος εκδόθηκε το 2003. Το φιλολογικό τμήμα παρουσιάζει μια ποιητική θεμάτων που καλύπτουν τεράστιο χρονικό διάστημα από προελληνική γραφή του 22ου αι. π.Χ. μέχρι τα σημερινά προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης και μετάφρασης από τα νέα ελληνικά. Ανοίγει το περιοδικό ένα πιλοτικό και πολύ ενδιαφέρον άρθρο του Γιούριου Μοσένκι για το πως μπορεί να αποκριτογραφηθεί η ιερογλυφική γραφή της Κρήτης που χρονολογείται στον 22ο-17ο αι. π.Χ. Βασιζόμενος σε έργα των πιο έμπειρων επιστημόνων, αλλά και στις δικές του γνώσεις και λεπτομερή ανάλυση των γραπτών μνημείων ο συγγραφέας υποστηρίζει τη γνώμη ότι η αδιάβαστη τόσα χρόνια γραφή πρέπει να είναι οπωσδήποτε ελληνική. Επομένως τουλάχιστον μερικοί κάτοικοι της Κρήτης όχι μόνο μιλούσαν, αλλά και έγραψαν τα ελληνικά χίλια χρόνια πριν τον Τρωικό Πόλεμο.

Η νεαρή μεταφράστρια Οξάνα Οσαούλενκο μας έδωσε πέντε αρχαία ελληνικά ερωτικά επιγράμματα στα ουκρανικά. Νομίζουμε ότι είναι καλή αρχή για να αναθεώσουμε τις παλιές μεταφραστικές παραδόσεις και ευελπιστούμε να μεταφραστούν στα ουκρανικά και άλλα έργα των αρχαίων συγγραφέων. Το γεγονός ότι οι συγγραφείς αυτοί έπαιξαν μεγάλο ρόλο στη διαμόρφωση του ουκρανικού πολιτισμού αποδεικνύει το άρθρο του Ανδρέα Σοδομόρα «Ο ελληνικός λόγος και η ουκρανική του απήχηση». Ο περίφημος αυτός μεταφρα-

στής των αρχαίων κειμένων με λίγα μόνο παραδείγματα σχεδιάζει μια πλήρη εικόνα για να καταλάβουμε πόσο στενά είναι δεμένα τα ποιητικά και λογοτεχνικά σύμβολα, αλλά και ο τρόπος έκφρασης ή μετάφρασης στα ελληνικά και ουκρανικά. Σε παρόμοια προβλήματα μετάφρασης στάθηκε και η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Ελένη Στεργιοπούλου, που μας έστειλε το άρθρο της «Μεταφραστικά προβλήματα στη λογοτεχνική μετάφραση».

Το άρθρο της καθηγήτριας Νίνας Κλιμένκο όπως πάντα έχει αυστηρό επιστημονικό χαρακτήρα και μας παρουσιάζει μια γλωσσική ανάλυση των λέξεων τούρκικης προέλευσης στα νέα ελληνικά και ουκρανικά. Λεξιλογικό χαρακτήρα έχει και το άρθρο της Ρίμμας Χαραμπαδόντ «Ρωμαϊκή υφαντική ορολογία». Απολύτως ξεχασμένες τώρα παραδοσιακές τέχνες ήταν ακόμη ζωντανές στη δεκαετία του 1970, όταν όπως αναφέρει η συγγραφέας στο χωριό Μεγάλη Καράκουμπα χρησιμοποιήθηκαν 30 αργαλειοί. Πάντως η γενική υφαντική ορολογία που αναφέρεται στο άρθρο είναι αποτέλεσμα των παλαιών ερευνών της Ρ. Χαραμπαδόντ, η οποία υπήρξε στενή φίλη με την Τ. Τσερνισόβα και την ακολουθούσε στις καλοκαιρινές αποστολές στα ελληνικά χωριά της Αζοφικής.

Το 8^ο τεύχος φιλοξενεί τέσσερις Έλληνες συγγραφείς. Αναφερθήκαμε στην καθηγήτρια Ε. Στεργιοπούλου να σημειώσουμε τον καθηγητή Πανεπιστημίου Πατρών Π. Γεωργογιάννη (μαζί με την Α. Χρόνη) με το άρθρο «Η διαφορετικότητα στη συμπεριφορά μαθητών πολιτισμικών μειονοτήτων και παλινοστούντων στο ελληνικό σχολείο», το άρθρο της κυρίας Α. Ζησιμοπούλου «Ο διαπολιτισμικός προσανατολισμός της εκπαίδευσης» και της κυρίας Α. Μαυρολέων «Η ελληνική θεατρική σκηνή στην Οδησό». Στο τελευταίο η συγγραφέας αναφέρεται στα πρώτα θεατρικά γεγονότα στην ιστορία του Νεοελληνικού Θεάτρου που έλαβαν χώρα στην Οδησό πριν από την έναρξη της επανάστασης του Α. Ύψηλάντη.

Στο ιστορικό τμήμα προηγείται το άρθρο «Τα αρχαία ελληνικά ιερά στην βόρεια περιοχή της Μαύρης θάλασσας» της Άνας Ρουσιγιάεβα. Ακολουθεί το έργο του Β. Κριβονός «Η δραστηριότητα των Ελλήνων της Λεοντοπόλεως στο 16ο-17ο αι.», όπου για πρώτη φορά αναφέρονται πολλά στοιχεία από τα έγγραφα που φυλάσσονται στο Κρατικό Αρχείο του Λβοβ, που τεκμηριώνουν την ενεργή δράση των Ελλήνων εμπόρων για περίπου εκατό χρόνια. Αναλύονται η καταγωγή, η απασχόληση, η οικονομική και κοινωνική κατάσταση των Ελλήνων που διακρίθηκαν στο Λβοβ έως τα μέσα του 17ου αι. Με την πάροδο του χρόνου όμως οι σχετικά λίγες ελληνικές οικογένειες όλο περισσότερο αφομοιώνονταν για να ενσωματωθούν τελικά στα ευγενή προπαντός στρώματα της πολωνικής κοινωνίας.

Στο τεύχος συνεχίζεται η έκδοση των έργων του Κ. Χαρλαμπόβιτς με το τελευταίο του (6) δοκίμιο «Διαφωτιστική και ευεργετική δραστηριότητα της ελληνικής παροικίας της Νίζνας». Κατά τη γνώμη του η εκκλησία αποτελούσε το κέντρο της κοινωνικής ζωής των Ελλήνων μετοίκων και τα περισσότερα ευεργετικά έργα υπήρξαν αποτέλεσμα αποφάσεων των επιτρόπων της εκκλησίας που εκτελούσαν και πραγματική εξουσία στο Αδελφότο. Ωστόσο ο Κ. Χαρλαμπόβιτς αμφισβητεί τις αναφορές για την κανονική λειτουργία του ελληνικού σχολείου, για το οποίο δεν υπάρχουν ιστορικά τεκμηριωμένες μαρτυρίες. Για να γίνει κατανοητή καλύτερα η σημασία των έργων του Κ. Χαρλαμπόβιτς και τα ιστορικά συμφραζόμενά της εκδίδονται η κρίση, για λογαριασμό της Ακαδημίας, του Αλεξάνδρου Γρουσέβσκυ για το πρώτο δοκίμιο του Κ. Χαρλαμπόβιτς και η συλλογή εγγράφων από το αρχείο της Ακαδημίας Επιστημών σχετικά με την εκλογή του ως μέλους της Ακαδημίας, τη μετακόμισή του στο Κίεβο, τη σύλληψη, την εξορία και τις τελευταίες ταλαιπωρίες του στη Νίζνα και στο Κίεβο (Ε. Τσερνιούχιν). Από το Ινστιτούτο Παγκόσμιας

Ιστορίας (Μόσχα) ο ακαδημαϊκός Μπορίς Φόνκιτς τίμησε το περιοδικό με το άρθρο του για την ιστορία της συγκρότησης της συλλογής των ελληνικών χειρογράφων στο Πανεπιστήμιο του Χαρκόβου.

Μια παλαιά ιστορική απορία ως προς την τοποθεσία των περιοχών Κινσάνους και Έλλης στην Κριμαία προσπαθούν να λύσουν οι ερευνητές Νικόλαος Χαλανγός και Βαδύμ Ντεβιάτκιν στο άρθρο «Κινσάνους και Έλλης: 14ος και 20ός αι.». Τα μεσαιωνικά έγγραφα σε πολλές περιπτώσεις δεν μας δίνουν ακριβείς πληροφορίες για την τοποθεσία των πόλεων ή περιοχών παρά το γεγονός ότι αυτές αναφέρονται σε δεκάδες έγγραφα και αποτελούν αντικείμενο διαφορών για τους ενδιαφερόμενους φορείς. Οι αόριστες αυτές περιοχές της Κριμαίας αναφέρονται στα έγγραφα του Πατριαρχείου κατά το 14ο αι. Η εξερεύνηση της πραγματικής τοποθεσίας των περιοχών αυτών μπορεί να βοηθήσει σε λύση και μιας άλλης απορίας. Από παλιά οι ονομασίες αυτές συνδέονται με τις φυλές που κατοικούσαν στα βουνά της Κριμαίας. Άλλοι αναζητούν τη γερμανική φυλή — τους Γότθους, άλλοι την ιρανική — τους Αλάνους. Με τα προβλήματα αυτά ασχολήθηκε και ένας από τους εμπειρότερους ερευνητές της Κριμαίας — ο Αλέξανδρος Μπερτιέ-Δελαγκάρντ (1842-1920). Στο αρχείο της Συμφερούπολης βρέθηκε μια βιογραφία γραμμένη από την αδελφή του το 1918. Επειδή στο κείμενο υπάρχουν πολλές διορθώσεις του ιδίου Α. Μπερτιέ-Δελαγκάρντ πρέπει να δεχτούμε ότι είναι η καλύτερη πηγή για να μάθουμε τα στοιχεία του. Το κείμενο του εγγράφου αυτού με σχόλια μας έστειλε η ερευνήτρια από την Οδησό Τατιάνα Ίζμπας.

Ο πατέρας Γεώργιος Μίτσικ, διδάκτορας της ιστορίας και γνωστός ερευνητής της ιστορίας της Ουκρανίας μας έδωσε για δημοσίευση τη μετάφραση από τα πολωνικά του 9^{ου} βιβλίου της Χρονογραφίας του Αλεξάνδρου Γκουανγίνι (1534/38-1614) για την Ελλάδα. Παρά το γεγονός ότι η Χρονογραφία αυτή περιέχει λίγες πρωτότυπες πληροφορίες, το υλικό αυτό μας επιτρέπει να κρίνουμε τι σκεφτόταν ο μεσαιός άνθρωπος της εποχής αυτής για την ανατολική Ευρώπη, τις βαλκανικές χώρες κλπ. Τέλος στο τεύχος παρουσιάζεται ένα φιλοσοφικό δοκίμιο του φιλόλογου και διπλωμάτη Β. Σκουρόβ αφιερωμένο στην χριστιανική αντίληψη του Πάσχα.

Ο δεύτερος τόμος του 8^{ου} τεύχους που είναι ήδη σελιδοποιημένος και θα βγει το 2005 αφιερώνεται αποκλειστικά στους Έλληνες της Μαριούπολης συμπεριλαμβανόμενες βέβαια και την κριμαϊκή περίοδο της ιστορίας τους. Τα κύρια έργα που δημοσιεύονται για πρώτη φορά είναι οι έρευνες της δεκαετίας του 1920 που διασώθηκαν στα αρχεία της Ακαδημίας Επιστημών Ουκρανίας. Είναι τα εκτενή έργα του Ι. Σοκολόβ και του Π. Πινέβιτς, οι οποίοι υπήρξαν οι πρωτοπόροι επιστήμονες της σοβιετικής περιόδου που ασχολήθηκαν με τα ελληνικά θέματα. Στο Παράρτημα του περιοδικού θα δημοσιευθούν τα απομνημονεύματα του Ιωάννου Στριόνοβ, που γεννήθηκε στο τουρκόφωνο χωριό Καμάρ και υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας των μοιραίων γεγονότων του 20ού αι. που τελικά κατέστρεψαν την παραδοσιακή χωριάτικη ζωή των Ελλήνων της Αζοφικής και στέρησαν σε πολλούς απ' αυτούς την πατροπαράδοτη γη, τη μητρική τους γλώσσα και πολλές φορές την ίδια τη ζωή.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΣΕΡΝΟΥΧΙΝ